

INTEGRÁLÁSI TÖREKVÉSEK A CSEHSZLOVÁK KÖNYVTÁROSKÉPZÉSBEN

EUGEN MEŠŠA

Bevezetőként szükséges hangsúlyozni azt a tényt, hogy a tudományos tájékoztatás és könyvtártan felsőfokú oktatásának történetében először került sor a prágai Károly Egyetem és a pozsonyi Comenius Egyetem tudományos tájékoztatókat és könyvtárosokat képző tanszékei között a tantervek programozott egyeztetésére. Ezt az egyeztetést magasan kvalifikált szakemberek végezték. Az új egységes tanterv kialakítását a két tanszék szoros szakmai kapcsolata előzte meg. Az országosan négy évre csökkentett stúdiumok nem feleltek meg az új kívánalmaknak, még ha eddig pozitívan értékelték is a hallgatók felkészítését. Éppen ezért új, optimális utakat kellett keresni az igényes pedagógiai célok megvalósítására, ebben a – tudományos tájékoztatás területén – különösen gyorsan fejlődő szakmában. A közvetlen eszmecserek azzal a céllal folytak, hogy megtalálják a nevelő-oktató folyamat konkrét tartalmát, megoldják az informatikai dolgozók képzésének közös kutatási kérdéseit, melyet a könyvtári és információs dolgozók egységes felkészítéseként fogtak fel. Folyamatosan megvalósult a stúdiumok tartalmi és szervezeti átalakítása, melyet mindenekelőtt az 1976-ban kiadott „*A csehszlovák oktató-nevelő rendszer továbbfejlesztése*” című dokumentum határozott meg. Ennek következményeként pozitív változások történtek a tantervekben, az oktatott tárgyak tartalmát és strukturáját továbbfejlesztették, a tájékoztatás és könyvtártan elmélete és gyakorlata területén végbe ment integrációs tendenciáknak megfelelően. Az integrációs folyamat kísérő jelensége volt, hogy a két tanszék tanterve természetes módon közeledett egymáshoz. Az új tanterv, melyet a két állam iskolaügyi minisztériuma törvényesített, a két társtanszék dolgozóinak munkája J. Kábrt professzor vezetésével.

A pozsonyi Könyvtártudományi és Tudományos Tájékoztatás Tanszék tantervének javaslatát Stefan *Kimlička* mérnök dolgozta ki munkatársaival együtt. Az így előkészített tantervi javaslat befolyásolta az országosan elfogadott tantervi variánst. (Lásd a táblázatos tantervet.) A tantervről folytatott viták végén terminológiailag pontosították az egyes tantárgyak elnevezését, integráltak illetve adott esetben szétválasztottak néhány ismeretkört és bizonyos fokú eltolódás is mutatkozik az elméleti alap és a közös szakosító tárgyak között. A marxista-leninista filozófia, mint a szak elméleti-módszertani alapja, továbbá a marxizmus tanításainak egyéb részei nagyon fontos összetevőjét képezik a hallgatók felkészítésének. A pozsonyi Comenius Egyetem Könyvtártudományi és Tudományos Tájékoztatási tanszéke tantervének specifikuma, hogy az orosz nyelven kívül még egy további világnyelvet, magasabb óraszámban oktatnak. Az elméleti alap tantárgyaiba és a közös szakosító tantárgyakba nagyon átgondoltan a könyvtártanból és a tudományos tájékoztatásból egyaránt integráltak ismereteket. A komplex módon felfogott tantárgyak

egységes, reális képet adnak az ideológiai, politikai, kulturális-társadalmi és tudományos-technikai feltételekről, illetve ezeknek a társadalomra gyakorolt hatásáról. A legszorosabb összefüggést a szakma két iránya (könyvtári, illetve tudományos tájékoztatási) között azokban a tantárgyakban lehet kimutatni, ahol a két problémakör egy tantárgy keretében kerül tárgyalásra. A legtöbb ilyen tárgy olyan ismeretkörök oktatására irányul, mint a modern technológiák és technikák felhasználása a könyvtárakban és a tájékoztatási intézményekben, illetve amelyek a fejlődési irányokat vázolják fel mindkét irányban.

A könyvtártudományi és a tudományos tájékoztatási irány alternatív szakosító tárgyai pontosan körülhatároltak és különbözőek. A harmadik évtől oktatják ezeket az ismeretköröket és párhuzamosan velük, ha kisebb mértékben is, de folytatódik a közös tárgyak tanítása is. A végzős hallgatók szakmai irányultságát közösen oldotta meg és fogadta el mindkét tanszék.

A tudományos tájékoztatás szakosítót végző hallgató a filozófiai, általános-tudományos, társadalmi-politikai és nyelvi tudáson túl rendelkezik a tudományos tájékoztatás gyakorlati ismereteivel. Alapos tudást szerez az információ elméletéből, illetve ezen információk gyűjtése, feldolgozása, szelekciója és hozzáférhetővé tétele területén. A végzetek önálló, kvalifikált munkára alkalmasak, általában a különböző szakterületek információs rendszerében, főleg a tudományos akadémiákon, a tudományos-technikai és gazdasági információs intézetekben, illetve főiskolai és egyetemi könyvtárakban helyezkednek el.

A könyvtártudomány szakosítót végzett szakember alapos ismeretekkel rendelkezik a könyvtártudomány továbbá az egyes könyvtártípusokban végzendő munka területén. Elsajátítja a könyvtári rendszerek specifikumait és szolgáltatásait, a kvalifikált könyvtári munka módszereit, képes továbbá kielégíteni a társadalom tudományos információs igényeit a könyvtár segítségével, analizálja és feldolgozza a könyvtárhasználók és olvasók igényeit, racionalizálja a könyvtári munkafolyamatokat, progresszív módszereket és technikákat fejleszt ki a könyvtári munkában. Önálló munkaköröket töltenek be a különböző könyvtártípusokban, elsősorban módszertani, kutatói és irányítói részlegek vezetőjeként.

A prágai Közgazdasági Főiskola Vezetéstudományi Tanszékén az 1982/83-as tanévben megnyílt a tudományos tájékoztatási szak. A Közgazdasági Főiskola tanterve mindeneke előtt a tudományos tájékoztatás szak tantárgyainak és a közgazdasági diszciplínáknak a kombinációjából áll. Helyet kapnak benne, mint önálló ismeretkörök a matematika és a statisztika-elmélet, amelyek a gazdasági-tudományok alapjait képezik. Az egyetemi tantervvel szemben a tudományos tájékoztatás közgazdasági iránya a politikai gazdaságtannak háromszor annyi órát szentel, ugyanakkor az idegen nyelv oktatására háromszor kevesebbet. Az itt végzett hallgatók szakmai irányultsága a közgazdasági-mérnöki-informatikai profil, mely elsősorban a gépesített adatfeldolgozásra, illetve a tudományos technikai ismereteknek a tudományos-technikai fejlődésben betöltött szerepével foglalkozik. A tudományos tájékoztatási tanszékek különböző főiskolákon történő létrejöttét elsősorban az informatika szerepének növekedése teszi szükségessé. Szó volt róla, hogy a prágai Műszaki Egyetemen indul ilyen szak, de itt ez irányban nem mutatkozott érdeklődés. De a különböző egyetemeken a tanszékek a társadalmi igényeknek megfelelően posztgraduális informatikai stúdiumokat szerveznek, illetve kisebb mértékben úgynevezett szakmaközi stúdiumokat. A felső szintű könyvtáros és tudományos tájékoztatási képzésnek a különböző tanszékeken megvan a maga jellegzetessége.

Az elméleti alap tantárgyai

A társadalomtudományi és általános tárgyak programját nem közöljük (A szerk.)

Tantárgy	A félév felosztása	Teljes óra-szám	1	2	3	4	5	6	7	8	alá-írás	kollok-vium
A szakna alapjai	E, SZ	120	60 2/2	60 2/2							1,2	1,2
Matematikai és statisztikai módszerek	E, GY	60	60 2/2								1	1
Társadalmi kommunikáció	E	60	30 2/-	30 2/-								2
Információs források	E	45	45 3/-									1
Olvások és felhasználók	E	30	30 2/-									1
Könyvészet	E	48					48 4/-					5
Tudományos tájékoztatási és könyvtári rendszerek	E, SZ	93			48 3/1	45 2/1					3,4	4
A könyvtárian elmélete és metodológiája	E, SZ	54				30 2/-	24 1/1				5	5
A bibliográfia elmélete és módszertana	E, SZ	54				30 2/-	24 1/1				5	5
A tud. tájékoztatás elmélete és módszertana	E, SZ	56						30 2/-	26 1/1		7	7
Összesen: - a heti óraszám - vizsgák száma a félév alatt			15 4	6 2	4 -	7 1	8 3	2 -	2 1		8	11
Összesen: - előadás - speciális szeminárium - szeminárium - gyakorlat - az órák összesen		466 124 30 620	165 30 30 225	60 30 30 90	36 12 48	90 15 105	72 24 96	30 24 30	13 13 26			

E = előadás
SZ = szeminárium
GY = gyakorlat

Szakosító tantárgyak

Tantárgy	A félév felosztása	Teljes óraszám	1	2	3	4	5	6	7	8	ajánlás	kollektívum
Inf. kereső nyelvek és az automatizált inf. rendszerek lingvisztikája I–IV.	E, SZ GY	276	30 1/1	90 4/2	72 2/4	60 2/2	24 2/–				1, 2, 3, 4	3
Információs állományok I–II.	E, SZ	129		45 2/1	24 2/–	60 2/2					2, 4	2
Az adatfeldolgozás alapjai	E, SZ, GY	108		60 2/2	48 2/2						2, 3	3
A tud. tájékoztatás és a könyvtárak automatizálása	E	54		30 2/–	24 2/–							3
Tud. tájékoztatási, könyvtári és bibliográfiai adatbázisok	E, SZ, GY	112					60 2/2		52 2/2		6, 7	7
Könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások	E, GY	78					48 2/2		30 2/–		5	5
A tud. tájékoztatás és a könyvtárak irányítása és gazdaságta	E, SZ	90						90 4/2			6	6
A könyvtárak és a tájékoztatási intézmények története	E	39							39 2/–			7
Áll. művelődés-politika	E	24			24 2/–							3
Tud.-technikai fejlődés és a tud.-technikai együttműködés	E	30				30 2/–						4
Tanulmányi kirándulás		90		30		30		30				
Szakmai gyakorlat		180			90		90				3, 5	
Diploma gyakorlat		60							60		7	
Összesen:			2	15	16	10	6	12	6	–		
– heti óraszám			–	1	4	2	2	2	2	–		
– vizsgák száma a félév alatt											15	13
Összesen:		608	15	150	120	90	48	120	65			
– előadás		178	15	48	60	30	30	30	30			
– szeminárium		483	15	90	114	30	114	60	60			
– gyakorlat		1270	30	255	282	180	162	210	151			
– az órák összesen												

Alternatív szakosító tantárgyak: tudományos tájékoztatás

Tantárgy	A télv felosztása	Teljes óraszám	1	2	3	4	5	6	7	8	al-írás	kollok-vium
A tud.technikai fejlődés információs ellátása	E, SZ GY	160					48 2/2	60 2/2	52 2/2		5,6,7	7
Kereső és elemző tanulmányi tevékenység	E, GY	82						30 1/1	52 2/2		6, 7	7
A tud. tájékoztatás irányítása és gazdaságtana	SZ	26							26 -/2		7	klasszifikációs aláírás
Technikai szabványosítás és ipari jogi védelem	E	24								24 3/-		8
Tudományos technikai propaganda	E	24								24 3/-		8
Bibliometriai és információs módszerek a tud. tájékoztatásban	E, SZ	39					24 1/1	15 -/1			5, 6	6
Választható előadás	E	58							26 2/-	32 4/-		8
Választható szeminárium	SZ	58							26 -/2	32 -/4	7, 8	
Speciális szeminárium	SZ	96					24 -/2	30 -/2	26 -/2	16 -/2	5, 6 7, 8	
Összesen: - heti óraszám - vizsgák száma a télv alatt							8	9	16	16		6+1 klaszifikációs aláírás
							-	1	2	3	14	
Összesen: - előadás - szeminárium - speciális szeminárium - gyakorlat		239 167 96 65					36	45	78	80		
								45	78	32		
								24	30	16		
								24	15	26		
Összesen: - az órák összesen		567					96	135	208	128		
Összesítés: - az oktatás órászáma - a hetente - a vizsgák száma a télv alatt			30	30	30	27	20	30	27	19		
			5	5	4	4	5	5	5	4		

Alternatív szakosító tárgyak: könyvtártudomány

Tantárgy	A félév felosztása	Teljes óra-szám	1	2	3	4	5	6	7	8	alá-írás	kollok-vium
Bibliopeagógia	E, SZ	82					30 2/-		52 2/2		6, 7	7
A szépirodalommal és az ismeretterjesztő irodalommal történő munka módszertana	E	50							26 2/-	24 3/-		8
A könyvtárak irányítása és gazdaságtana	SZ	26							26 -/2		7	klasszi- fikációs aláírás
Az irodalom társadalmi hatása	E	134					48 4/-	60 4/-	26 4/-			7
A politikai irodalommal történő munka módszertana	E	24								24 3/-		8
Kutatás és módszer-tan a könyvtártanban	E, SZ	39					24 1/1	15 -/1			5, 6	6
Választható előadás	SZ	58							26 2/-	32 4/-		8
Választható szeminárium	SZ	58							26 -/2	32 -/4	7, 8	
Speciális szeminárium	SZ	96					24 -/2	30 -/2	26 -/2	16 -/2	5, 6 7, 8	
Összesen: – heti óraszám – vizsgák száma a félév alatt							8	9	16	16		6+1 klasz- szifikációs aláírás
Összesen: – előadás – szeminárium – speciális szeminárium – gyakorlat – az órák összesen		334 137 96					–	1	2	3		
Összesen: – előadás – szeminárium – speciális szeminárium – gyakorlat – az órák összesen		60 12 24	90 15 30	104 78 26	80 32 16							
Összesítés: – az oktatás óraszámá- he- te- nté- – vizsgák száma a félév alatt		30	30	30	27	29	30	30	27	19		
		5	5	4	4	5	5	5	5	4		

IRODALOM

1. JIREŠ, S – DUDINSKÁ, E: Obsah profilujících předmětů ve výchovněvzdělávacím procesu na odboru vědeckotechnické informace. = INFOS '84. Zborník zo 14. informatického seminára. Bratislava, ZSKI 1984, s. 177–183.
2. SOSTOJANIE i puti soveršenstvovanija bibliotecnogo obrazovanija. Materialy konferencii specialistov vuzov kultury s učastiem predstavitelej socialističeskich stran. Moskva, Gos. Biblioteka SSSR im. V. I. Lenina 1984, s. 7.
3. TARAKANOV, K. V.: Odraženie sovremennych problem informatiky v sodržanii ucebnoho processa na bibliotečnych fakultetach. = SOSTOJANIE... M., GBL 1984, s. 85.
4. Tam. s. 83–86.
5. DÁN Róbert: Program prípravy knihovníkov na univerzite v Budapešti je tradičný i moderný. Knížnice a vedecké informácie, 17, 1985. č. 2, s. 92–94.
6. TÓTH, Gyula: A főiskolai könyvtárosképzés megújítása. Könyvtári Figyelő, 30, 1984. 5. sz. 464–476. p.
TÓTH, Gyula: K vzdelávaniu knihovníkov v Madarsku. = Čítateľ, 33, 1984, č. 5, s. 187.
7. MEŠŠA, Eugen: Štúdium vedeckých informácií a knihovníctva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. = Studium vědeckých informací a knihovníctvi v ČSSR. Praha, ÚVTEI 1986.

ŠZÁMÍTÓGÉPES BRAILLE-KÖZPONTOT létesített négy kelet-afrikai ország számára a Royal Commonwealth Society for the Blind. Nairobian (Kenya) elektronikus formában állítják elő a kiadványokat, s hogy a szállítási költséget megtakarítsák, a floppy-diskeket küldik szét a három szomszédos országban a helyi Braille-nyomdának, amelyekben a nyomtatott forma készül. Az első évben 112 Braille-írású könyvet adtak így közre különböző afrikai nyelveken. Könyvek híján eddig nem lehetett megszervezni a vak gyermekek iskolai oktatását, most ez a munka is megindult. A rendszert (ABCD – African Braille Computer Development) további afrikai országokra is ki akarják terjeszteni. (IFLA Section of libraries for the Blind Newsletter, 1988. márc.)